

Алла ГОРДЕЮК,

кандидат юридичних наук, доцент, професор «ХАІ»
доцент кафедри права гуманітарно-правового
факультету Національного аерокосмічного
університету «Харківський авіаційний інститут»,
Харків, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7423-3673>
e-mail: a.hordeiuk@khai.edu

DOI: <https://doi.org/10.32620/pls.2025.8.07>**ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ПРАВ В
ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ: НОВОВВЕДЕННЯ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ**

Анотація: У роботі проведений аналіз змін в законодавстві України з інтелектуальної власності, які відбуваються з оглядом на такі ключові фактори, що характеризують українські реалії, як воєнний стан в державі та стрімкий розвиток технологій цивільного та оборонного призначення. Зокрема проаналізовано чинні норми права інтелектуальної власності щодо розподілення інтелектуальних прав на службові твори, твори, створені на замовлення та на об'єкти згенеровані комп'ютерною програмою (штучним інтелектом). Також зазначено на зміни в законодавстві, що вносить Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо прав інтелектуальної власності на об'єкти, створені у зв'язку з проходженням військової служби» стосовно правової охорони та захисту інтелектуальних прав на об'єкти оборонного значення. Зауважено на законопроект, яким передбачається доповнення Цивільного кодексу України нормами, що регламентуватиме майнові права інтелектуальної власності на об'єкти, створені під час проходження військової служби. Зроблено висновки про доцільність нововведень, що забезпечують функціонування механізму правової охорони та захисту інтелектуальних прав в умовах воєнного стану у державі та активного використання технологій штучного інтелекту.

Ключові слова: інтелектуальна власність, інтелектуальні права, службові твори, об'єкти, згенеровані комп'ютерною програмою, штучний інтелект, інтелектуальна власність оборонного значення.

Зміни у вітчизняному законодавстві з інтелектуальної власності (далі – ІВ) є частиною євроінтеграційного проекту відповідно до Угоди про асоціацію України з ЄС, ратифікованою від 16.09.2014 р. До 24 лютого 2022 р., тобто до початку військовою агресією РФ проти України, відбувалась поступова трансформація права інтелектуальної власності (далі – ПІВ). Однак і під час воєнного стану законодавець не припинив трансформаційні процеси, навіть можна зазначити на законодавчий прорив у зв'язку з прийняттям нового Закону України «Про авторське право і суміжні права» (далі – Закон) від 01.12.2022 р., який набрав чинності з 01.01.2023 р. На думку фахівців: «інтелектуальна власність – це сфера, яка ніколи не стоїть на місці. Сьогодні її подальший розвиток визначають три ключові фактори: повномасштабна війна, стрімкий технологічний прогрес і державне регулювання». З такою позицією можна цілком погодитись [1].

У даному контексті маємо за мету звернути увагу на новели ПІВ стосовно розподілення інтелектуальних прав на службові твори, твори на замовлення, твори, згенеровані комп'ютерною програмою (далі – КП), об'єкти ПІВ, створенні військовослужбовцями під час проходження військової служби у лавах ЗСУ (тобто йдеться про інтелектуальну власність оборонного значення).

Так, у Законі визначений новий підхід стосовно набуття майнових інтелектуальних прав роботодавцем на твір, створений працівником (службовий твір), що виконує трудові обов'язки за трудовим договором (контрактом). Аналогічні правила поширюються й на твори, створені за договором замовленням (тобто за умовами цивільного договору), однак при цьому за автором твору, створеного як за трудовим договором (контрактом), так і за замовленням, залишаються його особисті немайнові права, і законодавець не обмежує дизпозитивного регулювання відносин в

сфері авторського права, тобто про інші умови розподілу інтелектуальних майнових прав Законом не забороняється домовлятися (ст. 14 «Авторське право на службовий твір», ст. 15 «Авторське право на твір, створений за замовленням» Закону). Про інтелектуальні майнові права на службовий твір і твір, створений за замовленням прописано також у частинах 3, 4, якими було доповнено ст. 440 Цивільного кодексу України (далі – ЦКУ), де прописано про те, що майнові права ІВ на твір, створений у зв'язку з виконанням трудового договору (контракту), переходять до юридичної або фізичної особи, де або у якій працює автор, з моменту створення службового твору в повному складі, якщо інше не передбачено договором або законом. Майнові права ІВ на твір, створений за замовленням, переходять до замовника з моменту створення твору у повному складі, якщо інше не передбачено договором або законом.

Слід зазначити, що до змін у Законі стосовно правового режиму службових творів та творів, створених за замовленням, цивілісти вказували на невідповідність змісту спеціального законодавства нормам ЦКУ, але з оглядом на аналіз чинних норм, можна дійти висновку, що правовий режим розподілення інтелектуальних прав на службові твори та твори, створені за замовленням відповідно до Закону цілком відповідає нормам ЦКУ [2 - 4].

Окрім того відповідно до ч. 2 ст. 14 Закону наголошується про право автора службового твору на винагороду, якщо інтелектуальні майнові права на твір переходять до роботодавця, але якщо посадові обов'язки працівника прямо передбачають створення службових творів відповідних видів, авторська винагорода може бути включена до заробітної плати працівника згідно із договором між працівником і роботодавцем. Також, згідно з ч. 3 ст. 15 Закону автор твору, створеного за замовленням має право на винагороду, якщо інтелектуальні майнові права переходять до замовника. Слід зазначити, що у Законі не є категоричним правило щодо недоторканності службового твору та твору, створеного за замовленням. Так у ч. 3 ст. 14 визначається, що роботодавець має право доручити іншій особі завершити незавершений службовий твір, вносити зміни у завершений службовий твір, супроводжувати службовий твір ілюстраціями, передмовами, післямовами тощо, якщо інше не передбачено трудовим договором (контрактом) або іншим договором щодо майнових прав на службовий твір. Згідно з ч. 4 ст. 15 Закону замовник має право вносити зміни до твору, створеного за замовленням, супроводжувати його ілюстраціями, передмовами, післямовами тощо, якщо інше не передбачено договором замовлення [2; 4].

Наступне нововведення у Закон стосується правової регламентації у сфері комп'ютерних технологій через введення унікальної правової конструкції *sui generis* (термін походить від латинської і означає «своєрідний, єдиний у своєму

роді»), яка вживається для врегулювання охорони прав на результати діяльності штучного інтелекту (далі – ШІ). У ст. 3 Закону прописано про те, що його положення спрямовані на охорону та захист особистих немайнових і майнових прав інтелектуальної власності, в тому числі суб'єктів права особливого роду (*sui generis*) на неоригінальний об'єкт, згенерований КП. А КП по суті в даному контексті і є ШІ, який генерує об'єкти, котрі законодавець не визначає, як оригінальні, тому що вони не створюються людиною.

У ст. 33 Закону за ч. 1 визначається, що неоригінальним об'єктом, згенерованим КП, є об'єкт, який відрізняється від існуючих подібних об'єктів та утворений в результаті функціонування КП без посередньої участі фізичної особи в утворенні цього об'єкта. Твори, створені фізичними особами з використанням комп'ютерних технологій не вважаються неоригінальними об'єктами, згенерованими КП. Відповідно до ч. 3 ст. 33 Закону у результаті утворення неоригінального об'єкта, згенерованого КП, особисті немайнові права не виникають, а згідно з ч. 4 ст. 33 цього нормативного акту обсяг майнових прав суб'єкта права особливого роду (*sui generis*) на неоригінальний об'єкт, згенерований КП, визначається ст. 12 Закону, в якій прописані майнові права інтелектуальної власності на твір. Тобто зміст даної норми поширюється на авторів та інших правовласників КП, яка згенерувала неоригінальний об'єкт і передбачає, що вони можуть використовувати, створений ШІ твір, надавати дозвіл на його використання, передавати права на використання, продавати тощо. Таким чином, зазначені суб'єкти, з оглядом на цю норму, мають майнові права інтелектуальної власності такі ж, як і автор будь-якого, створеного особисто ним твору або правовласник, який отримав майнові інтелектуальні права за договором або законом. Строк чинності права особливого роду (*sui generis*) на неоригінальний об'єкт, згенерований КП, спливає через 25 років, що обчислюються з 1 січня року, наступного за роком, в якому згенеровано неоригінальний об'єкт (ч. 6 ст. 33 Закону)[2; 4].

Найтехнологічніша війна не обходиться без нових розробок, тому на сьогодні в Україні формується культура поваги до інтелектуальних прав у сфері оборони. Сучасні українські реалії зумовили нормоутворення, спрямоване на правову регламентацію інтелектуальних прав військово-службовців, що створюють об'єкти ПІВ оборонного значення під час проходження військової служби у лавах ЗСУ у період воєнного стану в Україні. До таких об'єктів відносяться: винаходи, корисні моделі, промислові зразки, програмне забезпечення тощо, створені для застосування у сфері національної безпеки та оборони. Зазначені об'єкти мають особливу правову природу та підлягають особливому правовому режиму, що полягає у правовому регулюванні не тільки нормами ПІВ, а також нормами військового права та законодавством про державну таємницю.

Для прописки у ЦКУ правового режиму об'єктів ПІВ, створених військовослужбовцями Верховна Рада України від 04.11.2025 р. прийняла у другому читанні Закон про внесення змін до ЦКУ щодо майнових прав інтелектуальної власності на об'єкти, створені у зв'язку із проходженням військової служби № 13110. Цим законодавчим проектом передбачена регламентація розподілу прав ІВ на об'єкти, що створюються військовослужбовцями у зв'язку з виконанням службових обов'язків, а також окремих питань набуття та здійснення прав ІВ державою в особі суб'єктів сектору безпеки і оборони. У ст. 429 ЦКУ, викладений у редакції зазначеного проекту закону, встановлюється, що особисті немайнові права інтелектуальної власності на об'єкти, створені під час проходження військової служби, належать військовослужбовцю, який створив відповідний об'єкт, а майнові права ІВ на об'єкт, створений у зв'язку з виконанням службових обов'язків під час проходження військової служби, належать суб'єкту, визначеному законом [5].

Також 12.12.2025 р. має вступити у силу Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо прав інтелектуальної власності на об'єкти, створені у зв'язку з проходженням військової служби» за № 4585-ІХ (далі – Закон № 4585-ІХ), який був прийнятий 21.08.2025 р. Відповідно до цього Закону вносяться зміни до ч. 1 ст. 43-2 ЗУ «Про військовий обов'язок і військову службу», яка визначає, що первинним суб'єктом особистих немайнових прав ІВ на об'єкти, створені у зв'язку з виконанням службових обов'язків під час проходження військової служби, є військовослужбовець [6].

Законом № 4585-ІХ передбачається внесення змін до Закону, який доповнено ст. 14-1. Відповідно до ч. 1 цієї статті, особисті немайнові права на твір, створений під час виконання службових обов'язків у період проходження військової служби, належать військовослужбовцю, творчою працею якого створено такий твір. Проте, згідно з ч. 2 ст. 14-1, майнові права інтелектуальної власності на твір, створений у зв'язку з виконанням службових обов'язків під час проходження військової служби мають переходити державі в особі відповідного органу, визначеного Законом. У ч. 3 ст. 14-1 закріплюється право військовослужбовця на грошову винагороду, а також передбачено можливість включення такої винагороди до складу грошового забезпечення, якщо створення об'єкту прямо передбачене посадовими обов'язками [6].

Щодо об'єктів патентного права оборонного значення та інших об'єктів права промислової власності, то відповідно до Закону № 4585-ІХ визначається доповнення ст. 9-1 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», ст. 8-1 Закону України «Про охорону прав на промислові зразки», ст. 7-1 Закону України «Про охорону прав на компонування напівпровідникових виробів», в яких прописано про особливості

розподілення інтелектуальних прав на певні об'єкти. Відповідно до цих норм, майнові права на об'єкти, створені військовослужбовцями у зв'язку з виконанням службових обов'язків, належать державі в особі уповноважених органів, тоді як особисті немайнові права залишаються за творцем (автором, винахідником) [6].

Отже, з оглядом на аналіз вже чинних на сьогоднішній день норм ПІВ та з урахуванням законодавчих положень, які мають вступити в силу найближчим часом стосовно розподілення та правової охорони інтелектуальних прав творців об'єктів ПІВ як цивільного, так і військового призначення, можемо зробити висновки про суттєву динаміку законодавства в сфері ІВ. Зазначені вище нововведення закривають його прогалини, таким чином забезпечується функціонування механізму правової охорони та захисту інтелектуальних прав певних суб'єктів у реаліях сучасного світу, де активно розвивається і використовується ШІ та військові технології, які необхідні державі в складних умовах воєнного стану. Наскільки ефективно буде працювати цей механізм, покаже час та практика його застосування.

Бібліографічні посилання

1. Огляд юрринку 2025: інтелектуальна власність. URL: <https://jur-gazeta.com/publications/practice/zahist-intelektualoyi-vlasnosti-avtorske-pravo/oglyad-yurrinku-2025-intelektualna-vlasnist.htm>.
2. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 01.12.2022 р. № 2811-ІХ. URL: <https://zacon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text> (дата звернення 07.12.25).
3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-ІV. URL: <https://zacon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення 07.12.2025).
4. Гордеюк А.О. Ключові зміни у Законі України «Про авторське право і суміжні права»: аналітичний огляд. Пропілеї права та безпеки: наук. журнал Національний аерокосмічний університет ім. М.Є. Жуковського «ХАІ», 2024. № 4. С. 56-60.
5. Проект Закону України «Про внесення змін до Цивільного кодексу України щодо майнових прав інтелектуальної власності на об'єкти, створені у зв'язку із проходженням військової служби» від 04.11.2025 №13110. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/razom/267779.html> (дата звернення 08.12.2025).
6. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо прав інтелектуальної власності на об'єкти, створені у зв'язку з проходженням військової служби» від 21.08.2025 № 4585-ІХ URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4585-20#Text> (дата звернення 08.12.2025)

A.Hordeiuk

Insuring legal protection of intellectual property rights in Ukrainian legislation: innovations during martial law.

Abstract: The paper analyzes changes in intellectual property legislation that are taking into account key factors that characterize Ukrainian realities, such as the military situation in the state and

the rapid development of civil and military technologies. In particular, the current norms of intellectual property law regarding the distribution of intellectual rights to work made for hire, works created to order, and objects generated by computer program (artificial intelligence) were analyzed. It is also designated for changes in legislation that will be introduced by Law of Ukraine "On introducing changes to the current laws of Ukraine for the rights of intellectual power in the area, created in connection with military service personnel" regarding the legal protection of intellectual rights to objects of defense significance. The draft law, which amends the Civil Code of Ukraine with norms that regulate the main rights of intellectual property of objects created during military service, has been approved. Conclusions have been drawn regarding

the feasibility of innovations that ensure the functioning of the mechanism of legal protection and defense of intellectual rights in the context of martial law in the state and the active use of artificial intelligence technologies.

Keywords: intellectual property; intellectual rights, official works, works to order, objects generated by a computer program, artificial intelligence, intellectual property of defense importance.

Зразок для цитування:

Гордеюк А. Забезпечення правової охорони інтелектуальних прав в законодавстві України: нововведення під час воєнного стану. Пропілії права та безпеки, 2025. №8. С. 54-57. DOI: <https://doi.org/10.32620/pls.2025.8.07>.